

2013-2018 SEZONLARINDA TÜRKİYE FUTBOL SÜPER LİGİNDE OYNAYAN YABANCI UYRUKLU FUTBOLCULARA YÖNELİK BİR ÇALIŞMA

Süleyman ŞAHİN¹, Mehmet DOĞAN¹, Ayşegül DOĞAN¹

Makalenin Geliş Tarihi: 07/08/2019
Makalenin Kabul Tarihi: 16/10/2019

ÖZ

Günümüzde büyük bir endüstri haline gelen profesyonel futbolun ana aktörlerinden olan profesyonel süper lig futbol takımlarının yabancı futbolcu transfer politikaları sıklıkla tartışılmaktadır. Bu çalışmanın amacı; Türkiye Futbol Süper Ligi takımlarının kadrolarında yer alan yabancı uyruklu futbolcuların geldikleri ülke ve kıtalar, oynadıkları maç sayıları, maçlarda yer aldıkları süreler ve yaş ortalamaları gibi seçilmiş bazı özelliklerinin doğrultusunda verimliliklerinin incelenmesidir. Bu bağlamda araştırmanın örneklemini 6 sezon süper ligde yer alan ve en az iki sezon ligde mücadele etmiş 22 takım ve bu takımlardaki yabancı futbolcular oluşturdu. Verilerin analizi için SPSS paket programı aracılığıyla tanımlayıcı istatistiklerden yararlanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, Süper Ligde yer alan takımların en fazla santrfor ve stoper, en az sağ ve sol bek mevkielelerinde transferler yaptıkları tespit edilmiştir. Futbolcuların yaş ortalamalarının yüksek olduğu ve sezonlar ortalamasına göre oynadıkları müsabakalardaki süre ortalamalarının yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, takımların attıkları gollerin çoğunun yabancı futbolcular tarafından atıldığı, en fazla Avrupa ve Afrika kıtalarından futbolcu transferleri yapıldığı görülmüştür. Araştırma bulguları doğrultusunda, takımların öncelikli olarak uzman scout ekiplerini oluşturmaları, transfer süreçlerini tümüyle menajerlerin inisiyatifine bırakmamaları, transferlerde daha genç futbolcuların tercih edilmesi, yabancı transferler ile ilgili bazı yasal düzenlemelerin yapılarak transfer kriterlerinin oluşturulması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Kulüp, Transfer, TFF, Yabancı Futbolcular

A STUDY ON THE FOREIGN FOOTBALL PLAYERS IN THE TURKISH FOOTBALL SUPER LEAGUE BETWEEN 2013-2018 SEASONS

ABSTRACT

The transfer policies of the professional football players of the professional super league football teams, which is one of the main actors of the professional football, has become a big industry today, are frequently discussed. The aim of this study was to examine the efficiency level of foreign players in the squad of Turkey Football Super League team according to their countries and continents, the number of matches, time part in the matches, and age average. In this context, the sample of the study comprised of 22 teams' foreign players. The players should have played in these teams at least two seasons in the super league of 2013-2018 seasons. The SPSS package program was used for data analysis. When the findings of the study were examined, it was determined that the teams in the Super League transferred the most central and stopper positions and at least the right and left back positions. It was determined that the age average of the players was high and the average time of the games they played according to the season average was not enough. In addition, it was seen that the most of the goals scored by the teams were scored by foreign players and most of them were transferred from European and African continents. According to the findings of the research, it was recommended that the teams should form the expert scout teams firstly, not leave the transfer processes entirely to the initiative of the managers, prefer the younger players in the transfers, and make the transfer criteria by making some legal arrangements regarding the foreign player transfers.

Key Words: Football, Club, Transfer, TFF, Foreign Football Players

¹ Spor Bilimleri Fakültesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye

* Sorumlu Yazar: Süleyman ŞAHİN, E-Mail: suleymansahin@uludag.edu.tr

GİRİŞ

Yeryüzündeki en popüler spor dallarından biri olan futbol, basit bir oyun olmanın ötesinde yeryüzündeki ilk evrensel imparatorluktur. Fransız sosyolog Boniface'e göre; futbol küreselleşmenin nihai aşamasıdır ve dünyada futboldan daha evrensel bir olay bulunmamaktadır¹⁰. Futbol organizasyonlarının çeşitlenmesi, futbolun lokal bir olgu olmaktan çıkmasını sağlamış ve gerçekleştirilen uluslararası turnuvalar büyük kitleleri ilgilendirir olmuştur. Futbolun geniş coğrafyalara hitap eder hale gelmesi futbol ekonomisinin gelişimini de tetiklemiştir¹². Yine futbolun ticarileşme süreciyle futbol kulüplerinin gelirleri de artmaya ve çeşitlenmeye başlamıştır. Böylece gelirlerini artırmak isteyen kulüpler arasındaki rekabet düzeyi çok ileri seviyelere ulaşmıştır. Kulüplerin bu zorlu rekabet ortamındaki en büyük silahları ise elbette ki futbolcularıdır¹⁵. Bu doğrultuda kulüplerin finansal kaynakları önemli role sahiptir.

Günümüzde futbol kulüplerinin rakamsal olarak önemli boyutlara ulaşan borçluluk düzeyi ve bütçe açıkları endüstriyel futbolda tehlike sinyalleri olarak algılanmaktadır. Avrupa futbolunda otorite kabul edilen UEFA tarafından futbol kulüplerinin finansal yapılarını sağlamlaştırmak ve rekabetçi dengeyi korumak için uygulanan yaptırımlar futbol kulüplerinde finansal yapının önemini artırmıştır⁹. Finansal yapı içerisinde futbolcu transferi büyük öneme sahiptir. Transfer kendi başına bir amaç değildir, başka bir amaca ulaşmak için yapılmaktadır. Transfere bakıldığında, geliştirilen strateji kadar, stratejinin gerçekleştirilebileceği dönemin şartları da önemlidir. Bunlar kulüplerin hedefi, bütçesi ve bünyesidir. Türkiye liglerinde dönüşümlü olarak kendilerine yer bulan kulüpler, transfer ettikleri yabancı oyuncularla hedeflerine ulaşma çabasındadırlar⁶.

Takımlar diğer takımlarla rekabet edebilmek ve başarıyı yakalamak adına milyonlarca lira harcayarak kadrolarına nitelikli futbolcular katmaktadırlar. Fakat bu transferler yapılırken kulüplerin bütçelerini sarsacak miktarlarda paralar düşünülmeden harcanmaktadır. Bunun sonucunda da kulüpler büyük maddi sıkıntılar ile karşı karşıya kalıp, ekonomik darboğazlarda boğulup gitmektedirler².

İlgili literatürde bazı çalışmalarda yabancı transferlere ilişkin bilgiler ele alınmıştır. Eken ve arkadaşlarına göre, Futbol kulüpleri transfer çalışmaları kapsamında, kendilerine yararlı olacağını düşündükleri futbolcuları belli bir transfer bedeli karşılığında başka bir kulüpten lisansını satın almak ya da kiralamak yoluyla kulüplerine kazandırmaktadırlar. Transfer çalışmaları sayesinde kulüpler iki temel hedefe ulaşmayı amaçlamaktadırlar. Birincisi futbol performansını geliştirmek, ikincisi ise gelir ve taraftar sayılarını arttırmaktır⁷.

Çetin'e göre Süper Lig'de oynayan futbolcuların çok önemli bir kısmı yabancı kökenlidir¹¹. Giulianotti'ye göre ise futbolun ticarileşme süreci oyuncuların metalaşması ve markalaşması bağlamında da önemlidir. Futbolculara oynadıkları maç için küçük ücretler ödenmesiyle başlayan süreç, bugün milyon dolarlık sözleşmelerle devam etmektedir¹. Modern döneme gelindiğinde ise tavan ücreti uygulamasına son verilmesiyle futbolcuların gelirlerinde ciddi bir artış yaşanmaya başlamıştır. Postmodern dönemde futbolcular açısından yaşanan en önemli gelişme Bosman kararıdır. 1995'te Avrupa Adalet Mahkemesi, sporculara "Avrupa Topluluğu Anlaşması'nın 39. Maddesinde öngörülen işçilerin serbest dolaşım ilkesinin uygulanması (ve dolayısıyla kontratın bitiminde transfer tazminatlarının kaldırılması)" ve "bir takımda oynayan AB vatandaşı oyuncu sayısına sınır getirilmemesi (milliyet kotalarının uygulanmaması)" kararlarıyla serbest piyasa prensipleri futbol endüstrisinde de uygulanmaya başlamıştır⁴. Bosman kararının üç temel sonucu

bulunmaktadır. Bunlardan ilki, oyuncuların dolaşımında yaşanan hızlı artıştır. Bu dolaşım neticesinde de kulüplerdeki yabancı oyuncu sayısı çoğalmıştır. Bir diğer sonuç ise Avrupa futbolundaki güç dengesinin, zengin kulüpler lehine değişmesidir. Futbol pazarındaki en iyi oyuncuları alabilmeleri nedeniyle zengin kulüpler ile düşük bütçeli kulüpler arasında büyük güç farkı oluşmakta, böylece rekabet de olumsuz yönde etkilenmektedir. Son olarak, serbest dolaşım hakkı ve serbest piyasa ekonomisi neticesinde oyuncu ücretleri hızla artmıştır¹¹. Bu farklılıklar futbolcu menajerlerinin ve üst düzey futbolcuların büyük paralar kazanmasının da önünü açmıştır¹⁴.

1995 yılında yürürlüğe giren Bosman Kararlarının Avrupa futbolunda radikal değişiklikleri beraberinde getirdiği bir gerçektir. Geride kalan 15 yıllık süreci değerlendirenlerin dikkat çektiği en önemli olumsuzluk, yabancı futbolcuların sayıca artışıdır. Ortaya çıkan bu yeni tabloya bakıp, bir takım çevreler “kulüpler ekonomik nedenlerden dolayı yabancıları tercih ediyorlar, bu da yerli futbolcuların gelişmelerini engelliyor” şeklinde yorumlarda bulunuyorlar⁵.

Yabancı oyuncuların futbol liglerinde dünya genelinde artan katılımlarının nedenleri romantik olmaktan çok uzak. Kulüplerin sunduğu mevcut fırsatlar, talebi veya çekme tarafını ifade eder; futbol kulüpleri, saha ve dolayısıyla borsadaki rekorlarını iyileştirmek için yabancı oyuncular arar³.

1966'da izin verilen yabancı futbolcu sayısı iki olarak belirlenmiştir. İzin verilen yabancı futbolcu sayısı 1989'da üçe ve 1996'da 3+1 kuralı ile birlikte dörde çıkmıştır. 1998-1999 sezonunun ortasında uygulamada değişiklik yapılarak sayı 5'e çıkarılmıştır. 2000-2001 sezonuna gelindiğinde ise beş oyuncunun yanına +1 eklenerek, sahada 5 oyuncu, kulübede 1 oyuncu kuralı uygulanmıştır. 2001-2002 yılında ise 5+1+2 sistemine geçilmiştir. Bu sisteme göre takımlar toplamda 8 oyuncu ile sözleşme imzalayabilecek ancak, sahadaki on bir futbolcudan en fazla 5'i yabancı uyruklu olabilecek ve 1 oyuncu da yedek kulübesinde yer alabilecekti. 2005-2006 sezonunda Süper Ligdeki takımların 6 yabancı futbolcu oynatabilmesi kabul edilmiştir. Temmuz 2007'de 2007-2008 sezonunda geçerli olmak üzere yabancı sayısı 6+1 olarak değiştirilmiştir. TFF, Ocak 2008'de yabancı oyuncu sınırlamasında bir kez daha değişikliğe gitmiş ve 6 oyuncu aynı anda oynayabilecek, 2 oyuncu da yedek kulübesine oturacak kuralını getirmiştir¹³. 2008-2009 ve 2009-2010 sezonlarında da 6+2 kuralının uygulanması devam etmiş fakat TFF yine bir değişikliğe giderek 2010-2011 sezonunda 6+2+2 kuralını getirmiştir. Bu kurala göre kulüpler en fazla 10 yabancı futbolcu ile sözleşme yapabilecek ve bu futbolculardan, en fazla 8 tanesi 18 kişilik maç kadrosunda yer alabilecekti¹³. 2011-2012 sezonunda kulüpler istedikleri kadar yabancı futbolcu ile sözleşme imzalayabilmiş ancak bu 18 kişilik kadroda 6+2 kuralı devam etmiştir¹³. 2012-2013 sezonunda da aynı kural geçerli olmuştur. Ancak TFF yabancı sayısının kademeli olarak düşürüleceğini ve bunun yıllara göre farklılık göstereceğini belirten bir statü sunmuştur. Bu statüye göre: 2013-2014 Sezonunda kulüpler, en fazla 10 yabancı futbolcu ile sözleşme imzalayabilirler ve 6 yabancı uyruklu futbolcu müsabaka isim listesine yazabilirler. 2014-2015 Sezonunda kulüpler, en fazla 8 yabancı futbolcu ile sözleşme imzalayabilirler ve 5 yabancı uyruklu futbolcu müsabaka isim listesine yazabilirler¹³.

Son olarak 2015-2016 sezonunda geçerli olmak üzere, yabancı oyuncu serbestliği olarak ifade edebileceğimiz şu kurallar yürürlüğe girmiştir: - A Takım Listesi en fazla

28 futbolcudan oluşur. - A Takım Listesinde yer alacak en az 14 futbolcunun, Türkiye A Milli Futbol Takımında oynama uygunluğuna sahip futbolcu olması zorunludur¹³. Bu bilgiler doğrultusunda araştırmanın amacı Türk futbolunda 1951 yılından itibaren uygulanan yabancı futbolcu sınırlamaları kuralları ışığında 2012-2013 ve 2017-2018 futbol sezonları arasında Türkiye Futbol Süper Liginde oynamış olan yabancı uyruklu futbolcuların seçilmiş bazı verilerinin incelenmesidir.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın evrenini, 2012-2013 ve 2017-2018 yılları arasındaki toplam 6 futbol sezonunda Türkiye Futbol Süper Liginde yer alarak en az iki sezon süper ligde mücadele etmiş, 22 takımın kadrolarında bulunan ve ilgili sezonlarda lisans vizeleri yapılmış profesyonel yabancı futbolcular oluşturmuştur.

Takımlardaki yabancı futbolcu sayıları belirlenirken, başka takımların kadrolarında kiralık olarak oynayan veya ara transfer döneminde başka takımlara gitmiş olan futbolcular, oynadıkları takımların kadro sayılarına ilave edilmiştir. Sonuçlar, araştırmacılar tarafından örnekleme dâhil edilen süper lig takımlarında oynamış yabancı futbolculara ait bir takım seçilmiş verilerden elde edilmiştir.

Takımlara ve yabancı futbolculara ait istatistiksel bilgilerin elde edilmesinde transfermarkt ve instatscout adlı internet sitelerindeki verilerden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler, yüzdeler alma tekniği kullanılarak değerlendirilmiş, tablolaştırılmış ve ortaya çıkan sonuçlar yorumlanmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Türkiye Süperlig futbol takımlarının oynadıkları sezonlara göre yabancı statüsündeki futbolcuların sezonlar itibarıyla toplam ve ortalama maçlarda oynadığı sayılar ile yaş ortalamaları

No	Takımlar	Sezon sayısı	Yabancı futbolcu sayısı	Yabancı Futbolcu sayı ortalamaları	Yabancı futbolcuların yaş ortalamaları
1	Galatasaray	6	74	12,3	27,5
2	Fenerbahçe	6	76	12,6	28,2
3	Beşiktaş	6	77	12,8	28,0
4	Gençlerbirliği	6	80	13,3	27,6
5	AkhisarBelediyespor	6	63	10,5	27,2
6	Kasımpaşa	6	71	11,8	26,3
7	Trabzonspor	6	72	12,0	27,2
8	Bursaspor	6	77	12,8	26,1
9	Gaziantepspor	5	62	12,4	26,5
10	Başakşehir	5	53	10,7	26,8
11	Konyaspor	5	65	13,0	28,0
12	Sivasspor	5	58	11,6	27,1
13	Kayserispor	5	66	13,2	28,0
14	K.Karabükspor	5	66	13,2	28,1
15	Antalyaspor	5	74	14,8	27,5
16	Rizespor	4	45	11,3	26,8
17	Eskişehirspor	4	47	11,8	25,3
18	Osmanlıspor	3	52	17,3	27,3

19	Mersin İdmanYurdu	3	35	11,7	26,9
20	Alanyaspor	2	39	19,5	26,5
21	Kayseri Erciyesspor	2	21	10,5	27,4
22	Elazığspor	2	25	12,5	27,9
Ortalamaların Ortalaması				12,8	27,1

Tablo 1.'de Türkiye Futbol Süperligi'nde 6 yıl boyunca (2012-2013 sezonundan 2017-2018 sezonuna kadar) yer alan toplam 22 takımında oynayan yabancı statüdeki toplam 1298 futbolcunun sezonlar itibariyle sayıları, ortalamaları ve yaşlarının ortalamaları belirtilmiştir. Buna göre, toplam 8 takım altı sezon (Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş, Gençlerbirliği, Akhisar Belediyespor, Kasımpaşaspor, Trabzonspor, Bursaspor), toplam 7 takım beş sezon (Gaziantepspor, Başakşehir, Konyaspor, Sivasspor, Kayserispor, K.Kardemirspor, Alanyaspor), 2 takım dört sezon (Rizespor, Eskişehirspor), 2 takım üç sezon (Osmanlıspor, Mersin İdman Yurdu) ve toplam 3 takım iki sezon futbol süperligi'nde yer almışlardır. Bu araştırmada 6 sezon içerisinde yalnızca bir sezon Türkiye Futbol süperliginde oynayan toplam 5 takım (Balıkesirspor, Orduspor, Adanaspor, Malatyaspor ve Göztepe) ise değerlendirmeye alınmamıştır.

Takımların süperlig'de yer aldıkları tüm sezonların toplamına göre bir sezonda oynattıkları yabancı futbolcu sayıları incelendiğinde, takımlar ortalama 12,8 yabancı futbolcu oynatmışlardır. Yine takımlar tüm sezonlar ortalamasına göre tek tek incelendiğinde ise Alanyaspor 19,5 ortalama ile bir sezon içinde en fazla yabancı futbolcu oynatan takım olurken, Osmanlıspor 17,3 yabancı futbolcu sayısı ile ikinci sırada, Antalyaspor 14,8 yabancı futbolcu sayısı ile üçüncü sırada yer almıştır. Bünyesinde en az yabancı futbolcu oynatan takımlar ise 10,5 yabancı futbolcu ortalaması ile Akhisar Belediyespor ve Kayseri Erciyesspor olurken, Başakşehir takımı 10,7 yabancı futbolcu ortalaması ile bu iki takımın arkasından en az yabancı futbolcu oynatan takım olmuştur.

6 sezon boyunca 22 takımında yer alan yabancı futbolcuların genel yaş ortalamaları incelendiğinde ise yabancı futbolcuların 27,1 yaş ortalamasında oldukları görülmektedir. Kulüplerin yabancı futbolcu yaş ortalamaları ayrı ayrı incelendiğinde ise 25,3 yaş ortalaması ile Eskişehirspor en genç yabancı futbolcu yaş ortalamasına sahip olurken, 26,1 yaş ortalaması ile Bursaspor ve 26,3 yaş ortalaması ile Kasımpaşa en genç yabancı futbolcu yaş ortalamasına sahip diğer takımlar olmuştur. En büyük yaş ortalamasına sahip olan takımlar ise 28,2 yaş ortalaması ile Fenerbahçe, 28,1 yaş ortalaması ile K.Karabükspor ve 28.0 yaş ortalaması ile Kayserispor, Konyaspor, Beşiktaş kulüpleri görülmektedir.

Tablo 2'de takımların 6 sezon içerisindeki klasman başarıları görülmektedir. Buna göre Galatasaray 3 kez, Beşiktaş 2 kez ve Fenerbahçe de 1 kez lig şampiyonluğuna ulaşmıştır. Ayrıca bu üç takım 6 sezon boyunca süperligde yer alan takımlar arasındadır. Yine Galatasaray ve Başakşehir birer kez, Fenerbahçe ise 4 kez ligi ikinci sırada bitirme başarısını yakalamışlardır. Toplam 6 sezon boyunca 11 takımın (Gençlerbirliği, Gaziantepspor, Başakşehir, Sivasspor, Kayserispor, Antalyaspor, Rizespor, Eskişehirspor, Osmanlıspor, Kayseri Erciyesspor ve Elazığspor) birer kez, 2 takımın (K.Karabükspor, Mersin İdman Yurdu) ise 2'şer kez sezon sonunda bir alt lige düşükleri görülmektedir.

Tablo 2. Oynadıkları Sezonlar itibariyle süperlig takımlarının başarı durumlar

No	Takımlar	Sezon sayısı	Takımların şampiyon olma durumları	İkincilik	3-5	İlk 5	Son 3 küme düşenler
1	Galatasaray	6	3	1	1	6	-----
2	Fenerbahçe	6	1	4	1	6	-----
3	Beşiktaş	6	2	-	4	6	-----
4	Gençlerbirliği	6	-	-	-	-	1
5	AkhisarBelediyespor	6	-	-	-	-	-----
6	Kasımpaşa	6	-	--	-	-	-----
7	Trabzonspor	6	-	-	3	3	-----
8	Bursaspor	6	-	-	1	1	-----
9	Gaziantepspor	5	-	-	-	-	1
10	Başakşehir	5	-	1	3	4	1
11	Konyaspor	5	-	-	1	1	-----
12	Sivasspor	5	-	-	1	1	1
13	Kayserispor	5	-	-	1	1	1
14	K.Karabükspor	5	-	-	-	-	2
15	Antalyaspor	5	-	-	1	1	1
16	Rizespor	4	-	-	-	-	1
17	Eskişehirspor	4	-	-	-	-	1
18	Osmanlıspor	3	-	-	1	1	1
19	Mersin İdmanYurdu	3	-	-	-	-	2
20	Alanyaspor	2	-	-	-	-	-
21	Kayseri Erciyesspor	2	-	-	-	-	1
22	Elazığspor	2	-	-	-	-	1

Tablo 3. Sezonlar itibariyle takımlardaki Yabancı uyruklu futbolcuların mevkilere göre ortalamalarının dağılımı

No	Takımlar	Sezon sayısı	Yabancı futbolcu sayısı	Kaleci	Stoper	Sol bek	Sağ bek	Ön libero	Merkez orta saha	Sağ kanat	Sol kanat	10 numara	Santrfor	Toplam
1	Galatasaray	6	74	1,1	2,0	1,6	0,9	1,6	0,5	1,0	1,1	1,4	1,1	12,3
2	Fenerbahçe	6	76	0,5	2,8	0,1	0,1	0,8	1,3	1,1	1,5	0,8	3,3	12,6
3	Beşiktaş	6	77	1,0	4,2	0,8	0,8	1,2	0,8	1,2	0,3	0,6	1,9	12,8
4	Gençlerbirliği	6	80	0,9	3,0	0,1	-	2,0	1,1	1,5	0,7	1,0	3,0	13,3
5	AkhisarBelediyespor	6	63	0,4	1,3	0,1	0,1	2,2	-	1,3	1,0	1,0	2,9	10,5
6	Kasımpaşa	6	71	0,7	1,5	0,5	0,7	1,8	1,5	1,0	1,0	1,1	2,0	11,8
7	Trabzonspor	6	72	0,5	2,1	1,0	1,4	1,4	0,6	-	0,8	1,4	2,8	12,0
8	Bursaspor	6	77	0,5	1,8	1,2	0,3	1,5	1,7	0,6	1,0	1,7	2,5	12,8
9	Gaziantepspor	5	62	1,2	2,2	0,8	0,2	1,6	0,4	0,6	0,6	2,8	2,0	12,4
10	Başakşehir	5	53	0,2	1,8	0,4	0,6	-	1,2	1,8	1,2	1,2	2,3	10,7
11	Konyaspor	5	65	1,0	1,6	0,6	0,6	1,2	1,0	1,2	1,0	1,4	3,4	13,0
12	Sivasspor	5	58	1,0	2,4	0,2	1,0	0,6	0,2	1,0	1,6	1,0	2,6	11,6
13	Kayserispor	5	66	0,6	2,8	0,2	0,2	1,6	1,0	0,8	1,0	2,0	3,0	13,2
14	K.Karabükspor	5	66	1,2	2,6	0,6	0,2	1,4	0,4	1,0	2,0	1,4	2,4	13,2
15	Antalyaspor	5	74	1,6	2,4	1,0	1,0	2,0	0,6	1,6	1,4	1,2	2,0	14,8
16	Rizespor	4	45	0,8	2,3	0,8	0,2	0,2	1,8	0,5	1,0	1,0	2,7	11,3
17	Eskişehirspor	4	47	1,0	2,5	0,5	-	1,0	2,0	1,2	0,8	0,5	2,3	11,8
18	Osmanlıspor	3	52	1,0	3,0	1,0	1,0	0,7	2,7	2,7	1,2	1,0	3,0	17,3
19	Mersin İdmanYurdu	3	35	1,3	1,7	1,0	-	1,0	1,7	0,7	0,7	0,3	3,3	11,7
20	Alanyaspor	2	39	1,0	4,5	1,5	1,0	3,0	1,0	1,0	1,5	0,5	4,5	19,5
21	Kayseri Erciyesspor	2	21	0,5	2,5	-	-	2,0	0,5	1,0	1,0	0,5	2,5	10,5
22	Elazığspor	2	25	1,0	2,5	1,0	-	1,5	1,0	1,0	0,5	1,5	2,5	12,5
Ortalamaların Ortalaması				0,8	2,4	0,7	0,6	1,4	1,0	1,1	1,0	1,1	2,6	12,8

Tablo 3'de takımlardaki yabancı futbolcuların oynadıkları 10 ayrı mevkiye göre dağılımları incelenmiştir. Buna göre, sezonlar ortalamasına göre en fazla yabancı kaleci oynatan takım 1,6 kaleci ortalaması ile Antalyaspor olurken, Başakşehir 0,2 kaleci ortalaması ile en az yabancı kaleci oynatan takım olmuştur. Stoper mevkiinde ise en fazla yabancı oynatan takım 4,5 yabancı stoper ortalaması ile Alanyaspor olurken, Akhisar Belediyespor 1,3 stoper ortalaması ile en az yabancı stoper oynatan takımdır. Yine Solbek mevki incelendiğinde ise 1,6 ortalama ile Galatasaray en fazla solbek oynatan takım olurken, 0,1 ortalama ile Gençlerbirliği ve Akhisar Belediyespor bu mevkide en az yabancı futbolcu oynatan takımlar olmuşturlardır. Sağbek mevki incelendiğinde ise 1,4 ortalama ile Trabzonspor en fazla sağbek oynatan takım olurken, Gençlerbirliği, Eskişehir, Mersin İ.Y., Kayseri Erciyesspor ve Elazığspor bu mevkide yabancı futbolcu oynatmayan takımlardır. Ön Libero mevki incelendiğinde de 3,0 ortalama ile Alanyaspor en fazla ön libero oynatan takım olurken, Başakşehir bu mevkide yabancı futbolcu oynatmayan takım olmuştur. Merkez Orta saha mevki incelendiğinde de 2,7 ortalama ile Osmanlıspor en fazla merkez orta saha mevkiindeki yabancı futbolcu oynatan takım olurken, Akhisar Belediyespor bu mevkide yabancı futbolcu oynatmayan takım olmuştur. Sağ kanat mevki incelendiğinde de 2,7 ortalama ile Osmanlıspor en fazla yabancı futbolcu oynatan takım olurken, Trabzonspor bu mevkide yabancı futbolcu oynatmayan takım olmuştur. Sol kanat mevki incelendiğinde ise 1,6 ortalama ile Sivasspor en fazla sol kanat mevkiinde yabancı futbolcu oynatan takım olurken, 0,3 ortalama ile Beşiktaş en az oynatan takım olmuştur. On numara mevki incelendiğinde ise 2,8 ortalama ile Gaziantepspor en fazla on numara pozisyonunda yabancı futbolcu oynatan takım olurken, 0,3 ortalama ile Mersin İ.Y. en az oynatan takım olmuştur. Santrfor mevki incelendiğinde ise 4,5 ortalama ile Alanyaspor en fazla yabancı santrfor oynatan takım olurken, 1,1 ortalama ile Galatasaray en az oynatan takım olmuştur. Mevkilere göre yabancı futbolcu ortalamalarının ortalamaları incelendiğinde ise en fazla santrfor (2,6 futbolcu) ve stopper (2,4 futbolcu) mevkilerinde yabancı futbolcu oynatıldığı tespit edilirken, en az yabancı futbolcunun tercih edildiği mevkiler ise sağ bek (0,6 futbolcu) ile solbek (0,7 futbolcu) pozisyonları olmuştur.

Tablo 4. Yabancı uyruklu futbolcuların sezonlar itibariyle oynadıkları maç sayıları, müsabaka süreleri ve attıkları gollerin dağılımı

No	Takımlar	SLOSS	TSTGYFS	TSGTBSYFOSO	YFTSTOTMSO	HBYFBSOMSO	YFTSMOSTO (dk)	HBYFBSOSO (dk)	HBYFTSİHBMİOSO (dk)	TSGTAGS	TSİAGO	TSYFAGT	YFSİAGO
1	Galatasaray	6	74	12,3	224,8	18,2	17313,8	1486,1	77,2	394	65,5	165	27,5
2	Fenerbahçe	6	76	12,6	234,0	18,5	16772,6	1329,6	71,7	388	64,6	286	47,6
3	Beşiktaş	6	77	12,8	227,8	17,8	17826,0	1407,9	78,7	388	64,6	233	38,8
4	Gençlerbirliği	6	80	13,3	234,0	17,6	16836,8	1281,3	72,4	243	40,5	149	24,8
5	AkhisarBelediyespor	6	63	10,5	169,1	16,1	12358,6	1166,7	73,2	253	42,1	146	24,3
6	Kasımpaşa	6	71	11,8	246,8	20,9	18966,8	1615,3	77,3	313	52,1	202	33,6
7	Trabzonspor	6	72	12,0	203,6	16,9	14099,1	1186,7	70,2	292	48,6	123	20,5
8	Bursaspor	6	77	12,8	231,6	18,3	17488,3	1391,5	75,7	285	47,5	197	32,8
9	Gaziantepspor	5	62	12,4	192,8	15,8	14391,2	1190,8	74,7	172	34,4	83	16,6
10	Başakşehir	5	53	10,7	215,0	20,3	15264,2	1444,7	71,7	271	54,2	163	32,6
11	Konyaspor	5	65	13,0	228,6	17,9	16066,4	1261,2	70,5	200	40,0	131	26,2
12	Sivasspor	5	58	11,6	213,6	18,6	15904,4	1397,5	74,8	224	44,8	135	27,0
13	Kayserispor	5	66	13,2	238,6	18,1	17147,2	1314,0	72,2	194	38,8	117	23,4
14	K.Karabükspor	5	66	13,2	222,6	17,8	16441,2	1332,7	74,2	176	35,2	104	20,8
15	Antalyaspor	5	74	14,8	239,2	16,2	17735,4	1209,4	74,2	224	44,8	148	29,6
16	Rizespor	4	45	11,3	210,7	18,8	14984,5	1346,8	71,4	167	41,7	96	24,0
17	Eskişehirspor	4	47	11,8	199,2	18,1	15099,5	1387,9	75,9	165	41,2	66	16,5
18	Osmanlıspor	3	52	17,3	275,3	15,8	19287,6	1112,7	69,8	138	46,0	84	28,0
19	Mersin İdmanYurdu	3	35	11,7	241,0	21,2	17976,6	1577,6	74,5	116	38,6	83	27,6
20	Alanyaspor	2	39	19,5	299,0	14,9	22243,5	1114,0	74,3	109	54,5	79	39,5
21	Kayseri Erciyesspor	2	21	10,5	180,0	17,1	12497,0	1189,5	69,4	77	38,5	52	26,0
22	Elazığspor	2	25	12,5	167,5	13,4	12592,5	1008,1	75,1	69	34,5	13	6,5
Ortalamaların Ortalaması				12,8	222,4	17,6	16331,5	1306,9	73,5	-	46,0	-	27,0

SLOSS: Süper Ligde Oynadığı Sezon Sayısı; TSTGYFS: Tüm Sezonlar Toplamına Göre Yabancı Futbolcu Sayıları; TSGTBSYFOSO: Tüm Sezonlara Göre Takımların Bir Sezonda Yabancı Futbolcu Oynatma Sayıları Ortalaması; YFTSTOTMSO: Yabancı Futbolcuların Tüm Sezonlar Toplamında Oynadıkları Toplam Maç Sayıları Ortalaması; HBYFBSOMSO: Her Bir Yabancı Futbolcunun Bir Sezonda Oynadığı Maç Sayıları Ortalamaları; YFTSMOSTO: Yabancı Futbolcuların Tüm Sezonlardaki Maçlarda Oynama Süreleri Toplamının Ortalamaları (Dk); HBYFBSOSO: Her Bir Yabancı Futbolcunun Bir Sezonda Oynadığı Süre Ortalamaları(Dk); HBYFTSİHBMİOSO: Her Bir Yabancı Futbolcunun Toplam Sezonlar İtibariyle Her Bir Maç İçin Oynadığı Süre Ortalamaları (Dk); TSGTAGS: Tüm Sezonlara Göre Takımların Attıkları Gol Sayıları; TSİAGO: Takımların Sezon İtibariyle Attıkları Gol Ortalamaları; TSYFAGT: Tüm Sezonlarda Yabancı Futbolcuların Attıkları Goller Toplamı; YFSİAGO: Yabancı Futbolcuların Sezonlar İtibariyle Attıkları Gol Ortalamaları

Tablo 4'te yabancı futbolcuların sezonlar itibariyle oynadıkları maç sayıları, müsabaka süreleri ve attıkları goller tespit edilmiştir. Buna göre, öncelikle yabancı futbolcuların sezonlar toplamındaki ortalama sayıları baz alınarak takımların sezonlar toplamına göre yabancı futbolcularının toplam kaç maç oynadıkları belirlenmiştir. Örneğin, Galatasaray takımı 6 sezon boyunca süper ligde yer almıştır ve tüm sezonlar boyunca bünyesinde toplam 74 yabancı futbolcu oynatmıştır. Buna göre Galatasaray takımının bir sezonda yabancı futbolcu ortalama sayısı 12,3'dür (74 yabancı futbolcu: 6 sezon = 12,3 futbolcu) ve ortalama yabancı futbolcu sayısına göre (12,3 yabancı futbolcu) Galatasaray takımının bir sezonda tüm yabancı futbolcuları toplam 224,8 maçta oynamıştır. Yine bu verilere göre Galatasaray takımındaki yabancı futbolcular bir sezonda ortalama 18,2 maç oynamışlardır. Ayrıca Galatasaray takımının yabancı futbolcu ortalama sayısına (12,3 futbolcu) göre yabancı futbolcular bir sezonda toplam 17.333,8 dakika oyunda kalmıştır. Yabancı futbolcuların ortalama sayılarının ortalamalarına göre ise her bir futbolcu bir sezonda toplam 1486,1 dakika oynamışlardır.

Yabancı futbolcuların tüm sezonlar toplamında oynadıkları toplam maç sayıları ortalamalarına bakıldığında, Alanyaspor'un 299,0 maç ortalaması ile en yüksek seviyede olduğu görülürken, en düşük ortalamalar ise Elazığspor (167,5 maç) ve Akhisar Belediyespor (169,1 maç) olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmanın kapsamını oluşturan tüm takımların sezonlar toplamındaki yabancı futbolcu ortalama sayılarına göre yabancı futbolculara maç oynatma ortalaması ise (ortalamanın ortalaması) 222,4 maçıdır.

Her bir yabancı futbolcunun bir sezonda oynadığı maç sayıları ortalamaları incelendiğinde ise, bir sezonda yabancı futbolculara en fazla maç oynatan takım 21,2 maç ortalaması ile Mersin İ.Y. olurken, 20,9 maç ortalaması ile Kasımpaşaspor en yüksek ikinci ve 20,3 maç ortalaması ile Başakşehirspor üçüncü takım olmuştur. Yabancı futbolculara en az maç oynatan takımlar ise sırasıyla 13,4 maç ortalaması ile Elazığspor, 14,9 maç ortalaması ile Alanyaspor ve 15,8 maç ortalamaları ile Osmanlıspor ile Gaziantepspor olmuştur. Yine takımların bir sezonda her bir yabancı futbolcuya maç oynatma ortalamasının ortalama sayısı ise 17,6 maçıdır.

Yabancı futbolcuların tüm sezonlardaki maçlarda oynama süreleri toplamının ortalamaları (dk) incelendiğinde de, yabancı futbolcuları en uzun süre maçlarda oynatan takım toplam 22.243,5 dakika ile Alanyaspor olurken, 12.358,6 dakika ile Akhisar Belediyespor en kısa süre yabancı oyunculara süperlig maçlarında oynama fırsatı veren takım olmuştur. Takımların bir sezonda tüm yabancı futbolcuları maçlarda oynatma süreleri toplamının ortalamasının ortalaması ise 16.331,5 dakika olarak tespit edilmiştir.

Her bir yabancı futbolcunun bir sezonda oynadığı süre ortalamaları (dk) değerlendirildiğinde ise, yabancı futbolcuları en uzun süre maçlarda oynatan takım 1615,3 dakika ortalama ile Kasımpaşaspor olurken, 1008,1 dakika ile Elazığspor en kısa süre yabancı futbolcuları oynatan takım olarak tespit edilmiştir. Tüm takımlardaki yabancı futbolcuların ortalamalarının ortalamalarına baktığımızda ise takımlar her bir yabancı futbolcuyu bir sezonda ortalama 1306,9 dakika maçlarda oynamıştır.

Her bir yabancı futbolcunun toplam sezonlar itibariyle her bir maç için oynadığı süre ortalamaları (dk) incelendiğinde de, yabancı futbolcuları maç başına en uzun süre maçlarda oynatan takım 78,7 dakika maç oynama ortalaması ile Beşiktaş olurken, 77,3

dakika ortalama ile Kasımpaşaspor ve 77,2 dakika ortalama ile Galatasaray takımı yabancı oyuncularını maçlarda uzun süreyle oynatan diğer takımlar olarak görülmüşlerdir. Yabancı futbolcularını maç başına en kısa süre maçlarda oynatan takımlar ise 69,4 dakika ile Kayseri Erciyesspor ve 69,8 dakika ortalama ile Osmanlıspor olmuştur. Her bir yabancı futbolcunun toplam sezonlar itibariyle her bir maç için oynadığı süre ortalamalarının ortalamaları ise 73,5 dakika olarak tespit edilmiştir.

Takımların tüm sezonlar itibariyle attıkları toplam gol sayılarının sezon ortalamasına göre bir sezonda attığı gol ortalamaları incelendiğinde, en fazla gol ortalamasına sahip olan takımlar 65,5 gol ortalaması ile Galatasaray, 64,6 gol ortalamaları ile Fenerbahçe ve Beşiktaş olurken, en düşük gol ortalamasına sahip olan üç takım ise 34,4 gol ortalaması ile Gaziantepspor, 34,5 gol ortalaması ile Elazığspor ve 35,2 gol ortalaması ile K.Karabükspor olmuştur. Takımların tüm sezonlar itibariyle toplam attıkları gol sayılarının sezon ortalamasına göre bir sezonda attıkları gol ortalamalarının ortalaması ise 46,0 goldür.

Yabancı futbolcuların tüm sezonlar itibariyle toplam attıkları gol sayılarının ortalamasına göre bir sezonda attıkları gol ortalamaları incelendiğinde ise, 47,6 gol ortalaması ile Fenerbahçe takımının yabancı futbolcuları en fazla gol ortalamasına sahip takım olurken, 39,5 gol ortalaması ile Alanyaspor ve 38,8 gol ortalaması ile Beşiktaş takımı yabancı futbolcuları en fazla gol ortalamalarına sahip takımlar olarak tespit edilmiştir. En düşük gol ortalamalarında ise 6,5 gol ortalaması ile Elazığspor en düşük ortalamada görülürken, 16,5 gol ortalaması ile Eskişehirspor ve 16,6 gol ortalaması ile Gaziantepspor en düşük gol değerlerine sahip takımlar olarak tespit edilmiştir. Takımlardaki yabancı futbolcuların tüm sezonlar itibariyle toplam attıkları gol sayılarının sezon ortalamasına göre bir sezonda attıkları gol ortalamalarının ortalaması ise 27,0 goldür.

Tablo 5. Yabancı uyruklu oyuncuların kıtalara göre dağılımı ve kaç farklı ülkeden transfer edilme durumlarının dağılımı

No	Takımlar	SLOS	TSYFS	TSGTBSYFOSO	Avrupa	Afrika	Güney Amerika	Kuzey Amerika	Asya	Okyanusya	YFKFÜTE
1	Galatasaray	6	74	12,3	6,0	3,0	3,2	-	0,1	-	23
2	Fenerbahçe	6	76	12,6	7,0	3,1	2,5	-	-	-	18
3	Beşiktaş	6	77	12,8	6,9	1,1	3,7	1,1	-	-	22
4	Gençlerbirliği	6	80	13,3	9,5	3,0	0,8	-	-	-	26
5	AkhisarBelediyespor	6	63	10,5	4,5	3,5	2,5	-	-	-	25
6	Kasımpaşa	6	71	11,8	5,7	2,8	2,8	-	0,5	-	28
7	Trabzonspor	6	72	12,0	4,7	3,9	3,3	-	0,1	-	26
8	Bursaspor	6	77	12,8	4,5	3,8	3,5	0,1	0,1	0,6	29
9	Gaziantepspor	5	62	12,4	5,2	4,2	3,0	-	-	-	26
10	Başakşehir	5	53	10,7	5,4	2,6	2,6	-	-	-	20
11	Konyaspor	5	65	13,0	8,8	4,2	-	-	-	-	29
12	Sivasspor	5	58	11,6	3,2	5,4	2,4	0,4	0,2	-	26
13	Kayserispor	5	66	13,2	5,8	4,2	2,8	-	4,0	-	28
14	K.Karabükspor	5	66	13,2	6,8	5,2	1,2	-	-	-	22
15	Antalyaspor	5	74	14,8	5,2	6,0	3,6	-	-	-	19
16	Rizespor	4	45	11,3	4,3	5,8	-	-	1,2	-	19
17	Eskişehirspor	4	47	11,8	3,8	4,5	3,5	-	-	-	20
18	Osmanlıspor	3	52	17,3	8,3	7,3	0,7	-	5,8	-	23
19	Mersin İdmanYurdu	3	35	11,7	5,0	2,7	4,0	-	-	-	17
20	Alanyaspor	2	39	19,5	5,5	8,5	5,0	-	0,5	-	23
21	Kayseri Erciyesspor	2	21	10,5	4,0	6,0	0,5	-	-	-	11
22	Elazığspor	2	25	12,5	7,0	3,5	2,0	-	-	-	15
Ortalamaların Ortalaması					5,7	4,2	2,6	0,5	1,3	0,6	22,5

SLOS: Süper Ligde Oynanan Sezon; TSGTBSYFOSO: Tüm Sezonlara Göre Takımların Bir Sezonda Yabancı Futbolcu Oynatma Sayıları Ortalaması; TSYFS: Tüm Sezonlarda Yabancı Futbolcu Sayısı; YFKFÜTE: Yabancı Futbolcuların Kaç Farklı Ülkeden Transfer Edildiği.

Tablo 5'te Yabancı futbolcuları takımların hangi kıtalardan transfer ettiklerinin dağılımı ve kaç farklı ülkeden transfer edilme durumlarının dağılımı görülmektedir. Buna göre, takımların (tüm sezonların ortalamalarının ortalamaları göz önüne alındığında) Avrupa kıtasından 5,7 yabancı futbolcu ortalaması ile transfer tercihi yaptığı görülmektedir. Takımlar tüm sezonların ortalamalarına göre incelendiğinde ise Avrupa kıtasından bir sezonda en yüksek oranda Avrupalı yabancı futbolcu transfer eden takım 9,5 futbolcu sayısı ile Gençlerbirliği olmuştur. Sivasspor ise 3,2 futbolcu transfer oyuncu oranı ile bir sezonda en az Avrupalı futbolcu transfer tercihi yapan takım olarak tespit edilmiştir.

Takımların tüm sezonlar ortalamalarının ortalamasına göre incelendiğinde ise, Afrika kıtasından yabancı futbolcu transferi yapma oranı 4,2 Afrikalı yabancı futbolcudur. Afrika kıtasından (takımların tüm sezonların ortalamalarına göre) bir sezonda en yüksek oranda Afrikalı yabancı futbolcu transfer eden takım 8,5 futbolcu sayısı ile Alanyaspor olmuştur. Beşiktaş ise 1,1 futbolcu Afrikalı futbolcu transfer oranı ile bir sezonda en az Afrikalı futbolcu transfer tercihi yapan takım olmuştur.

Takımların (tüm sezonlar ortalamalarının ortalamasına göre) Güney Amerika kıtasından yabancı oyuncu transferi yapma oranı 2,6 futbolcudur. Güney Amerika kıtasından (takımların tüm sezonların ortalamalarına göre bir sezonda) en yüksek oranda yabancı futbolcu transfer eden takımı 5,0 futbolcu sayısı ile Alanyaspor olmuştur. Rizespor ve Konyaspor tüm sezonlar itibariyle Güney Amerikalı futbolcu transfer etmezken, Kayseri Erciyesspor ise 0,5 futbolcu oranı ile bir sezonda en az Güney Amerikalı futbolcu transfer tercihi yapan takım olmuştur.

Kuzey Amerika kıtasından takımların transfer tercihi yaptığı yabancı futbolcu sayıları incelendiğinde ise sadece Beşiktaş (1,1 futbolcu), Gençlerbirliği (0,4 futbolcu) ve Bursaspor (0,1 futbolcu) transfer ortalaması ile kuzey Amerikalı futbolcu transfer tercihinde bulunduğu ancak geriye kalan 19 takımın tüm sezonlar itibariyle herhangi bir Kuzey Amerikalı futbolcu transfer tercihinde bulunmadığı görülmüştür.

Asya kıtasından takımların transfer tercihi yaptığı yabancı futbolcu sayıları incelendiğinde de, 22 takımdan sadece 9 takımın tüm sezonlar itibariyle Asya kıtasından yabancı futbolcu transferi yaptığı görülmektedir. Bu takımlar arasında da Asya kıtasından en yüksek transfer tercihi yapan takımlar 5,8 futbolcu transfer sayısı ile Osmanlıspor ve 4,0 futbolcu transfer sayısı ile Kayserispor takımlarıdır.

Tüm sezonlar ve tüm takımlar arasından Okyanusya kıtasından yabancı futbolcu transferi yapan tek takım ise 0,6 futbolcu ortalaması ile Bursaspor takımı olmuştur. Takımların tüm sezonlar boyunca yabancı futbolcuları kaç farklı ülkeden transfer ettikleri incelendiğinde ise, en fazla farklı ülkeden transfer yapan takımların Konyaspor ve Bursaspor (29 farklı ülke) olduğu görülürken, en az farklı ülkeden transfer yapan takım ise Kayseri Erciyesspor (11 farklı ülke) olmuştur. Tüm takımların tüm sezonlar ortalamalarının ortalamalarına göre de 22,5 farklı ülkeden yabancı oyuncu transferi yaptıkları tespit edilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada takımların süper lig'de yer aldıkları tüm sezonların toplamına göre bir sezonda oynattıkları yabancı futbolcu sayı ortalamaları 12,8 olmuştur (tablo 1). Bu sonuçlar takımların tüm sezonlar itibariyle yabancı futbolcu kontenjanlarını yaklaşık

maximum seviyeye yakın bir düzeyde kullandıklarını göstermektedir. Tüm sezonlar ortalamasına göre Alanyaspor 19,5 ortalama ile bir sezon içinde en fazla yabancı futbolcu oynatan takım olurken, en az yabancı futbolcu oynatan takımlar ise 10,5 yabancı futbolcu ortalaması ile Akhisar Belediyespor ve Kayseri Erciyesspor olmuştur (tablo 1). Özellikle Anadolu takımlarının büyük ekonomik bütçelerle hareket eden ve bugüne kadar süper ligde en fazla şampiyonluk kazanmış Galatasaray, Fenerbahçe ve Beşiktaş kulüplerinden daha fazla yabancı futbolcu transfer etmeleri dikkati çeken önemli hususlardan biri olarak görülmüştür. Burada en fazla şampiyonluk kazanan üç büyük takımın daha az sayıda transfer yapmalarını sahip oldukları entellektüel sermayelerden kaynaklı olduğu söylenebilir. Yine 6 sezon boyunca 22 takımın yer alan yabancı futbolcuların genel yaş ortalamaları incelendiğinde yabancı futbolcuların 27,1 yaş ortalamasında oldukları görülmektedir (tablo 1). Kulüplerin yabancı futbolcu yaş ortalamaları ayrı ayrı incelendiğinde ise 25,3 yaş ortalaması ile Eskişehirspor en genç yabancı futbolcu yaş ortalamasına sahip olurken, en büyük yaş ortalamasına sahip olan takım ise 28,2 yaş ortalaması ile Fenerbahçe olmuştur (tablo 1). Genel olarak dünyada süper lig düzeyindeki takımlardaki futbolcuların bu liglerde oynayabilme yaşları göz önüne alındığında Türkiye'deki süper lig takımlarının ağırlıklı olarak yaşlı oyuncuların olduğu görülmektedir. Örneğin; 2017-2018 futbol sezonunda UEFA'ya bağlı federasyonların liglerindeki yaş ortalamasının incelendiği raporda; 31 Avrupa Ligi arasında şu ana kadar forma giyen oyuncuların yaş ortalamasının en yüksek olduğu lig Türkiye Süper Ligidir. 18 takımın 28,6 yaş ortalamasıyla mücadele ettiği Türkiye Süper Lig'in ardından 28,4 yaş ortalamalı Güney Kıbrıs 1. Ligi ve 27,8 yaş ortalamalı Rusya Premier Ligi en yaşlı liglerdir. Avrupa'nın en genç ligi ise Slovenya Prva Liga. 24,5 yaş ortalamasıyla sahada yer alan Sloven takımlarını 24,5 yaş ortalamalı Hırvatistan Prva Lig ve 25,1 yaş ortalamalı Hollanda Eredivisie'dir. Yapılan araştırmada Avrupa liglerinin en genç 100 takımı da sıralanmıştır. 5 büyük ligden 15 takımın bulunduğu listede kıtanın en genç takımları Stal Kamianske (21,6), NAC Breda (21,9) ve Lokomotiva Zagreb (URL1; Yazarkan, 2016) olurken, hiçbir Süper Lig takımı sıralamaya girememiştir¹⁷. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Türkiye'deki süper lig takımlarının yabancı futbolcu transfer tercihlerinde ağırlıklı olarak sezonluk başarıları dikkate alarak transfer politikasını uyguladıkları ve uzun vadeli planlamalar yapılamadığı şeklinde yorumlayabiliriz.

Takımların elde ettikleri klasman başarıları ile yabancı futbolcu transfer sayıları karşılaştırıldığında ise 6 sezonun tümünde ilk beşte yer alabilmeyi başaran ve şampiyon olan takımların daha az yabancı futbolcu transfer ettikleri görülmektedir (tablo 2). Buna karşın süper ligde en fazla yabancı futbolcu ortalaması ile oynayan birçok takımın süper ligde kalabilme başarısı gösterdiği ve hatta küme düştükleri görülmektedir (tablo 2). Bu sonuçlardan da süper ligde en fazla yabancı futbolcu ortalaması ile oynayan takımların önemli bir başarı elde edemedikleri anlaşılmaktadır. Bu çalışmanın kapsamını oluşturan tüm sezonlar boyunca süper ligde en az yabancı futbolcu ortalaması (10,7 yabancı futbolcu sayısı) ile oynayan Başakşehir takımının 4 sezon ilk beş takım arasına girme başarısı elde etmesi ve transfer ettikleri yabancı oyuncuların yaş ortalamalarının da (26,8 yaş ortalaması) diğer 22 takım içinde en genç yabancı futbolcu transfer yapan 6. takım olması önemsenerek ve dikkate alınacak bulgular olarak karşımıza çıkmaktadır (tablo 2). Ayrıca tüm bunlara ek olarak Başakşehir takımının mali disiplin içerisinde ekonomik olarak güçlü verilerle (borç ve gelirler dengesinin uyumlu olması) yönetilmesi, yabancı futbolcu transferlerinde daha titiz, doğru ve kaliteli futbolcuları tercih etmesi ve transfer ettikleri yabancı futbolcuları daha uzun süreli bir arada oynatmasının (örneğin; Visca, Adebouor, Scarione ve

Mossoro vb.) bu başarılarında etkili olduğu düşünülmektedir. Bu sonuçlardan da niceliksel değil daha nitelikli yabancı futbolcu transferleri yapmanın önemli olduğu ve kulüplerin yabancı transfer politikalarını bu doğrultuda güçlendirmeleri önemli bir sonuç olarak görülmektedir.

Takımların yabancı futbolcu transferlerinde kuşkusuz dikkat etmeleri gereken en önemli konulardan biride transfer ettikleri futbolcuların hangi mevkilerde oynadıklarıdır. Bu doğrultuda araştırmada sezonlar itibariyle takımlardaki yabancı futbolcuların 10 ayrı mevki pozisyonlarına göre dağılımları incelendiğinde (ortalamanın ortalaması verilerine göre), takımların en fazla santrfor (2,6 futbolcu sayısı) ve stoper (2,4 futbolcu sayısı) mevkilerinde futbolcu transferi yaptıkları görülmektedir. Buna karşın takımların en az sağbek (0,6 futbolcu sayısı), solbek (0,7 futbolcu sayısı) ve kaleci (0,8 futbolcu sayısı) mevkilerinde futbolcu transferi yaptıkları tespit edilmiştir. Özellikle takımların en az yabancı futbolcu transferi tercih ettikleri sağ bek mevkiinde de (tüm sezonlar itibariyle) 5 takımın bu mevkide hiç transfer yapmadığı dikkat çeken bir durum olarak görülmektedir (tablo 3). Genel olarak süper lig takımlarının müsabakalarından sonra gerek futbol yorumcu ve yazarları tarafından gerekse de takımların teknik direktörleri ve diğer teknik ekipleri tarafından yapılan değerlendirmelerde özellikle kanatlardaki futbolcuların kalite eksikliğinden ve de ciddi defans hatalarından sıklıkla bahsedildiği ve çok ağır eleştiriler getirildiği bilinmektedir. Aynı zamanda da benzer eleştiri ve yorumlar takımların gol pozisyonlarını yeterince bulamama ve değerlendirmede yeterli kalitedeki santrfor oyuncularının olmayışı yönünden de yapılmaktadır. Ancak, bu çalışmanın kapsamını oluşturan 6 sezonun gol ortalamaları, gol ve asist krallıkları incelendiğinde, genel gol ortalamalarında santrfor mevkiindeki yabancı futbolcuların daha fazla gol attıkları, 6 sezonun beşinde yabancı futbolcuların gol ve asist kralı oldukları (hatta 2015-2016 sezonunda en fazla gol atan ilk beş futbolcunun tümünün yabancı futbolcular oldukları görülmektedir) istatistiklere yansıyan bir gerçektir. Yine santrfor mevkiinde transfer edilen yabancı futbolcuları genel anlamda isim olarak değerlendirdiğimizde de bazılarının (örneğin; V. Persie, Eto'o, Drogba, Gomez, Gomis vb.) Avrupa ve Dünya futbolunda marka değeri kazanmış kaliteli santrforlar oldukları görülmektedir. Bu açıdan süper lig takımlarının santrfor mevkiindeki yabancı futbolcu tercihlerinin olumlu olduğu söylenebilir. Diğer taraftan takımların en fazla yabancı futbolcu tercihlerinde kullandıkları santrfor ve stoper mevkileri teknik olarak değerlendirildiğinde ise, santrfor mevkiindeki futbolcuları kontrol etmesi beklenen ve onlara pozisyon üstünlüğü vermeyerek gol ve tehlike oluşmasının önüne geçmesi gereken futbolcuların stoperler olması gerekmektedir. Ancak süper ligde en fazla gol atan ve gol kralı olan futbolcuların santrfor mevkiinde tercih edilen yabancı futbolcular olarak kaşımıza çıkması stoper mevkiindeki tercih edilen yabancı futbolcuların kalite ve verimliliklerinin sorgulanmasını gündeme getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında, süper lig takımlarının en fazla yabancı transfer tercihi yaptıkları 2. mevki olan stoper mevkiindeki futbolcuların verimliliklerinin istenilen düzeyde olmadıkları yönünde tartışmalar yapılabilirken stoperlerin dışındaki diğer savunma oyuncularının da stoperlere yeteri kadar destek verip vermediği de sorgulanabilir bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda, süper lig takımlarının yabancı futbolcu transferlerinde mevkilere göre değerlendirme yaparken daha titiz, çok yönlü ve analitik değerlendirmeler yapmasının gerekliliği açıkça görülmektedir. Bunun yanında gol krallığında yabancı futbolcuların arasına girebilme başarısı gösteren Burak Yılmaz ve Cenk Tosun gibi yerli santrforların sayılarının artırılması da göz ardı edilmemelidir.

Bu araştırmada takımların yabancı futbolcu verimliliklerinin daha iyi anlaşılabilmesi ve değerlendirilebilmesi için tablo 4'te yabancı futbolcuların sezonlar itibariyle oynadıkları maç sayıları, müsabaka süreleri ve attıkları goller tespit edilmiştir. Buna göre, öncelikle yabancı futbolcuların toplam kaç maç oynadıkları belirlenmiştir. Bu çalışmanın kapsamını oluşturan tüm takımların sezonlar toplamındaki yabancı futbolcu ortalama sayılarına göre süper lig takımlarının yabancı futbolculara maç oynatma ortalaması (ortalamanın ortalaması) 222,4 maçıdır.

Her bir yabancı futbolcunun bir sezonda oynadığı maç sayıları ortalamaları incelendiğinde ise, bir sezonda yabancı futbolculara en fazla maç oynatan takım 21,2 maç ortalaması ile Mersin İ.Y. olurken, yabancı futbolculara en az maç oynatan takım ise 13,4 maç ortalaması ile Elazığspor olmuştur. Yine takımların bir sezonda her bir yabancı futbolcuya ortalama maç oynatma (ortalamanın ortalaması) sayısı ise 17,6 maç olarak tespit edilmiştir. Bu istatistiki sonuçlardan hareketle, Türkiye futbol süper liginde bir sezonda toplam 34 maç oynatıldığı düşünüldüğünde, takımların transfer ettikleri yabancı futbolcularını yaklaşık olarak sezonun yarısında oynatmadıkları ya da oynatamadıkları görülmektedir. Bu durumda da büyük mali kaynaklar harcanarak transfer edilen yabancı futbolcuların neden sezonun yarısında oynatılmadığının ele alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yine takımların her bir yabancı futbolcuyu bir sezonda ortalama 1306,9 dakika (ortalamanın ortalamasına göre) maçlarda oynattığı görülmektedir. Her bir yabancı futbolcunun bir sezonda oynadığı süre ortalamaları (dakika) değerlendirildiğinde ise, yabancı futbolcuları en uzun süre maçlarda oynatan takımın 1615,3 dakika ortalama ile Kasımpaşa olduğu, 1008,1 dakika ile ise Elazığspor'un en kısa süre yabancı futbolcuları maçlarda oynatan takım olduğu tespit edilmiştir. Her bir süper lig futbol sezonunun 34 hafta ve bir maç süresinin de 90 dakika olduğu bilgisinden (uzatma süreleri hariç) hareket edildiğinde Türkiye futbol süper liginde bir futbolcunun bir sezonda maksimum oynayabileceği toplam süre 3060 dakikadır. Bu verilere göre kulüplerin transfer tercihinde buldukları yabancı futbolcularını (uzatma dakikalarını da göz önüne aldığımızda) her bir sezonda yaklaşık maksimum oynayabilecekleri sürenin yarısı kadar sürelerde (dakika) oynattıkları görülmektedir. Tüm bu istatistiki bulgular neticesinde de takımların transfer ettikleri yabancı futbolcuları hem yetersiz denilebilecek bir süre ortalamasında oynattıkları hem de yeterli verimlilikte değerlendiremedikleri yönünde bir kanaatin oluştuğu söylenebilir. Buna neden olarak ise, transfer edilen futbolcuların bir kısmının teknik adamların isteği dışında alınmış olması, öncelikli olarak ihtiyaç olmayan mevkilere futbolcuların alınması, takımların oynadıkları oyun sistemlerine uygun olmayan nitelikteki futbolcuların transfer edilmesi, ağırlıklı olarak ekonomik nedenlerden dolayı daha ucuz ancak verimliliği tartışılan futbolcuların tercih edilmesi, takımlardaki scout sisteminin yeterince sağlıklı çalıştırılmaması ve scout ekiplerinin yeterli nitelikteki kişilerden oluşturulmaması ile özellikle yaşlı olarak kabul edilen futbolcuların zaman zaman yaşadıkları uzun süreli sakatlıklar ve tedavi süreçleri yabancı futbolcuların süper lig de yeterince maç ve süre ortalamalarının düşük olmasını etkileyen etkenler olarak değerlendirilebilir. Ayrıca takım kadrosunda bulunan ancak, 3-5 dakika gibi çok kısa sürelerle sınırlı sayıdaki maçlarda yer alabilen bazı yabancı futbolcularında bu açıdan maç ve süre ortalamalarını olumsuz olarak etkilediği söylenebilir. Örneğin, 2017-2018 futbol sezonunda Bursaspor'un profesyonel takım kadrosunda bulunan yabancı futbolculardan birisi olan Emmanuel Badu, toplamda 18 maçta oynamış (12'si 90 dakika, diğer maçlarda sonradan oyuna girmiş ya da erken çıkmış) sezonun geri kalan

kısımının büyük bir bölümünü sakatlık nedeniyle oynayamamıştır. Yine aynı takımın bir başka yabancı futbolcusu olan Joshua John ise sezonda toplam 8 maçta oynarken hiçbirinde 90 dakika oynayamamış, yine bu futbolcu da sezonun geri kalan kısmının büyük bir bölümünü sakatlık veya futbolcunun takıma transferinden sonra gelen teknik adam tarafından tercih edilmeme nedeniyle oynayamamıştır. Bunların benzeri pek çok örnek farklı sezonlar için ligdeki pek çok takımda yer alan yabancı futbolcular için de verilebilir¹⁸. Bunun yanında takımlardaki her bir yabancı futbolcunun toplam sezonlar itibariyle her bir maç için oynadığı süre ortalamaları değerlendirilmiş ve futbolcuların 73,5 dakika (ortalamanın ortalamasına göre) oynadığı tespit edilmiştir. Bu süre 90 dakikalık toplam maç süresine göre değerlendirildiğinde oldukça yeterli görülebilir. Ayrıca kulüpler açısından değerlendirildiğinde, yabancı futbolcularını maç başına en uzun süre maçlarda oynatan takım 78,7 dakika maç ortalaması ile Beşiktaş olurken, maç başına en kısa süre maçlarda oynatan takım ise 69,4 dakika ile Kayseri Erciyesspor olmuştur (tablo 4). CIES 2017 raporuna göre de, Türkiye, %68,6 oran ile Avrupa'nın tüm liglerinde oyunda kalma süresi açısından en çok yabancı futbolcu oynatan 2. ülke olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁶. Bulunan sonuçlar bu araştırma bulguları destekler niteliktedir.

Diğer taraftan takımların tüm sezonlar itibariyle toplam attıkları gol sayılarının sezon ortalamasına göre bir sezonda attıkları gol ortalamalarının ortalaması ise 46,0 goldür. Takımlardaki yabancı futbolcuların tüm sezonlar itibariyle toplam attıkları gol sayılarının sezon ortalamasına göre bir sezonda attıkları gol ortalamaları (ortalamanın ortalaması) ise 27,0 goldür (tablo 4). Bu verilere göre takımların attıkları gollerin yarısından fazlasını yabancı futbolcuların attığı görülmektedir. Bu sonuçlar takımların mevkilere göre en fazla "santrfor" mevkiinde oynayan yabancı futbolcu transferi tercih etmesi açısından da karşılaştırıldığında olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Takımların bir sezonda attığı gol ortalamaları incelendiğinde ise, en fazla gol ortalamasına sahip olan takım 65,5 gol ortalaması ile Galatasaray olurken, en düşük gol ortalamasına sahip olan takım ise 34,4 gol ortalaması ile Gaziantepspor olmuştur.

Yabancı futbolcuların tüm sezonlar itibariyle toplam attıkları gol sayılarının ortalamasına göre bir sezonda attıkları gol ortalamaları takımlar bazında incelendiğinde ise, 47,6 gol ortalaması ile Fenerbahçe takımının yabancı futbolcuları en fazla gol ortalamasına sahip takım olurken, 6,5 gol ortalaması ile Elazığspor'un yabancı futbolcuları en düşük ortalamaya sahip olmuştur. Bu sonuçlar "santrfor" mevkiinde oynayan yabancı futbolcu transfer tercihleri açısından karşılaştırıldığında, bu mevkide en fazla yabancı futbolcu tercihi yapan 3. takım olan Fenerbahçe'nin (ortalama 3,3 yabancı futbolcu) sezonlar ortalamasına göre attıkları 64,6 golün (yerli-yabancı tüm futbolcular ortalaması) 47,6 golünü yabancı futbolcularının attığı ve bu açıdan da en verimli santrfor transferlerini Fenerbahçe takımının yapmış olduğu ile açıklanabilir. Bununla beraber ortalama 4,5 yabancı futbolcu ile en fazla "santrfor" transferi yapan Alanyaspor'un sezonlar ortalamasına göre attıkları 54,5 golün 39,5 golünü yabancı futbolcularının atmış olması Alanyaspor'un bazı sezonlarda "santrfor" olarak iyi kalitedeki futbolcuları (Örn: Vagner Love) transfer ettiği şeklinde açıklanabilir. Yine tüm takımlar içinde en az seviyede 1,1 santrfor transfer tercihi yapan Galatasaray ve 1,9 santrfor transfer tercihi yapan (tablo 3) Beşiktaş takımlarının yabancı futbolcularının sezonlar ortalamasına göre bir sezonda attıkları gol sayılarını sezonlara göre attıkları ortalama gol sayıları ile karşılaştırdığımızda, Galatasaray'ın sezonlar ortalamasına göre attığı 65,5 golün (yerli-yabancı tüm futbolcular ortalaması) 27,6 golünü yabancı futbolcularının attığı görülürken, Beşiktaş'ın sezonlar ortalamasına

göre attığı 64,6 golün (yerli-yabancı tüm futbolcular ortalaması) 38,8 golünü yabancı futbolcularının attığı tespit edilmiştir (tablo 4). Tüm bu istatistiki verilere göre farklı sezonlar itibariyle Galatasaray ve Beşiktaş takımlarında iyi kalitede yerli santrforların oynadığı (Burak Yılmaz, Cenk Tosun, Umut Bulut vb.), bununla beraber yine bu mevkide başarılı ve verimli “yabancı santrfor” transferlerini de gerçekleştirdikleri söylenebilir.

Araştırmada, son olarak süper lig takımlarının yabancı futbolcuları hangi kıtalardan ve kaç farklı ülkeden transfer ettikleri belirtilmiştir. Buna göre, takımların (tüm sezonların ortalamalarının ortalamaları göz önüne alındığında) en fazla 5,7 yabancı futbolcu ortalaması ile Avrupa kıtasından transferler yaptıkları görülmektedir. Takımların tüm sezonlar boyunca yabancı futbolcuları kaç farklı ülkeden transfer ettikleri incelendiğinde ise, en fazla farklı ülkeden transfer yapan takımların Konyaspor ve Bursaspor (29 farklı ülke) olduğu görülürken, en az farklı ülkeden transfer yapan takımın ise Kayseri Erciyesspor (11 farklı ülke) olduğu tespit edilmiştir. Yine takımların tüm sezonlar ortalamalarının ortalamalarına göre de 23 farklı ülkeden yabancı futbolcu transferi yaptıkları tespit edilmiştir (tablo 5). Avrupalı futbolcuların en fazla tercih edilme nedenleri coğrafi yakınlık, kültürel benzerlik, uluslararası müsabakalarda (milli takım ve kulüp takımları düzeyinde) aynı kıta şampiyonalarında yarışılması ve Türk futbolunun diğer kıtalara göre Avrupa’da daha fazla tanınıyor olması etken olarak gösterilebilir. Örneğin; Dünya genelinde 200’den fazla gurbetçi futbolcuya sahip bulunan federasyonlar arasında, dokuzu Avrupa ülkesi, yine gurbetçi futbolcu sayısı 100 ile 200 arasında olan 20 federasyondan 13’ü de Avrupa ülkesidir¹⁸. 2017-2018 sezonu verilerine göre de Dünya futboluna en çok futbolcu ihracatı yapan ilk 8 ülkeden 6’sı (8-Almanya, 7-Hırvatistan, 6-İspanya, 5-İngiltere, 4-Sırbistan ve 2-Fransa) Avrupa ülkeleri olmuştur. Yine “Dünya liglerinde en çok nereli futbolcular var” sorusunun cevabına baktığımızda da, ilk 25 sırada 16 Avrupa, 5 Afrika ve 4 Güney Amerika kıtasında yer alan ülkelerin futbolcularının olduğu görülmektedir¹⁹. Bulunan sonuçlar bu çalışmayla örtüşür niteliktedir. Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur. Kulüplerin bünyelerinde yabancı futbolcu transferlerinde daha detaylı bir araştırma yaparak önerilerde bulunabilecek scout birimleri daha işlevsel hale getirilerek transferler bu araştırmalar doğrultusunda yapılabilir. Yabancı futbolcu sözleşmelerinin, daha objektif ve takım verimliliğine daha fazla katkıda bulunmaya yönelik, futbolcuların sorumluluklarını artıracak şekilde hazırlanması kulüp menfaatleri doğrultusunda olabilir. Yönetici ve özellikle de menajerlerin futbolcu transferlerindeki etkinliğinin azaltılması kulüp menfaatleri doğrultusunda olabilir.

Fişne ve arkadaşlarınınca yapılan bir çalışmada, futbol taraftarları büyük çoğunlukla (%81,7) kaliteli yabancı oyuncularla oynamanın, yerli oyuncuların gelişimine katkı sağladığı yönünde görüş bildirmişlerdir⁸. Bu doğrultuda yabancı futbolcuların, yerli futbolcular için “REKABET” alanı oluşturması sağlanabilir.

Zorunluluk varmış gibi tüm yabancı kontenjanının sonuna kadar doldurulması gerekmemeli, kulüplerin ekonomik koşulları da göz önüne alınarak hareket edilmelidir. Yüce ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada da bu konu hakkında, dört büyük spor kulübünün (Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş ve Trabzonspor) 2014-2017 arasındaki son üç sezonda toplam 120 futbolcuyu kadrosuna kattığı; bonservis, kiralama ya da imza parası olarak toplam 195 Milyon 445 bin Euro (Yaklaşık olarak 790 milyon lira) ödeme yapıldığı belirtilmiş ve böylesi bir harcama büyüklüğünün de

Türk futbol ekonomisine zarar verebileceği ifade edilmiştir¹⁶. Yapılması düşünülen yabancı futbolcu transferleri için ülke futbolunun kalitesi ve seviyesi de dikkate alınarak güncel bir takım seçim kriterleri oluşturulabilir. Yine Fişne ve arkadaşlarının taraftarlar üzerinde yapılan bir çalışmada, taraftarların %57,2'si yabancı futbolcuların transferi için futbolcunun belli sayıda milli maça veya Avrupa kupalarında maça çıkmış olması gibi bazı kalite kriterlerinin konulması gerektiğini belirtmişlerdir⁸. Yüce ve arkadaşları tarafından Türk futbolcuları üzerinde yapılan bir diğer araştırmada da Türk futbolcularının %23,0'ü yabancı oyuncu transferlerinde milli takımda oynama sayısı, %18,0'i yaş ve %11,0'ide oyuncunun son oynadığı kulüp ile ilgili bazı kalite kriterleri kullanılması gerektiği görüşünü ifade etmişlerdir¹⁶.

Kulüp mantalitetlerinin tüketmekten çok üretmeye dönük olması sağlanabilir.

Yapılan yabancı futbolcu transferleri Ulusal Takımın seçimleri için zarar vermeyecek oranlarda düşünülebilir.

Bazı yabancı futbolculardan daha kaliteli yerli futbolcuların takımlarda oynatılması teşvik edilebilir. Kulüp alt yapılarının daha işlevsel ve verimli hale getirilmesi için önlemler alınarak buradan yetişen oyunculara profesyonel düzeyde oynama fırsatları sağlanabilir.

KAYNAKLAR

1. Akansel B. (2011). Türk futbolunun kurumsal sosyal sorumluluk algısı. T.C. Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Yönetimi Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
2. Aslan CS., Akça F., Müniroğlu S. (2015). Süper lig futbol takımlarının altyapılarından oyuncu yetiştirme verimliliklerinin incelenmesi. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 13(2), 103-112.
3. Ben-Porat A. (2002). The political economy of soccer: the importation of foreign soccer players to the Israeli league. Soccer & Society. 3(1), 54-68.
4. Boniface P., Yerguz İ. (2011). Futbol ve küreselleşme. NTV Yayınları.
5. Çetin C. (2011). En yerli lig İspanyada. Tam Saha TFF Aylık Futbol Dergisi. 76, 18.
6. Doğan M., Doğan A., Serbest M. (2004). Profesyonel Türk futbolcuların Türkiye 1. süper liginde oynayan yabancı uyruklu futbolcularla ilgili düşünceleri üzerine bir çalışma. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 6(1), 30-39.
7. Eken MH., Çakır S., Alpan E. (2007). Transfer harcamaları ve futbol kulüplerinin performansı: Türkiye süper lig örneği. Uluslararası Fenerbahçe 100. Spor ve Bilim Kongresi, İstanbul.
8. Fişne M., Bardakçı S. (2019). Taraftarların bakış açısıyla Türk futbolunda yabancı oyuncu sınırlamasına yönelik bir araştırma. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi. 8(1), 541-565.
9. Güngör A. (2014). Futbol endüstrisinde sportif başarı ile finansal performans arasındaki ilişkinin analizi ve Türkiye uygulaması. Sosyal Bilimler Dergisi. 1, 16-360.
10. Kıraç E. (2013). Futbolda şiddet ve çıkış yolları üzerine bir deneme. www.sporhukuku.org.
11. Kocaaydın Ş. (2013). Sportif ve finansal performansta verimlilik açısından Galatasaray futbol kulübüne bir bakış. Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Spor Yönetimi Lisans Üstü Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

12. Saban M., Demirci F. (2016). Finansal fair play ve Türkiye'deki dört büyük futbol kulübünün uyum düzeyinin incelenmesi. Mali Çözüm Dergisi. 137, 25-49.
13. TFF - Süper Lig Müsabakaları Statüleri. (2008-2009-2010-2011-2012,2015-2016). <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=133> Erişim Tarihi: 14 Mart 2017
14. Tokalak İ. (2015). Futbol dünyasında soygun ve sömürü. Ataç Yayınları.
15. Yazarkan H. (2016). Futbolcu transfer/bonservis ücretlerinin TMS 38 maddi olmayan duran varlıklar standardına uygun olarak muhasebeleştirilmesi: Trabzonspor örneği. Mali Çözüm Dergisi. 26, 91.
16. Yüce A., Katırcı H., Kuzu C. (2017). Türk futbolunda yabancı futbolcu sınırlaması ve Türk futbolcuların görüşleri. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 12(2), 24-39.
17. <http://www.eurosport.com.tr>, 20.09.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır.
18. <http://www.transfermarkt.com>, 20.09.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır.
19. <http://www.ekospor.com>, 10.05.2017 tarihinde erişim sağlanmıştır.

